

Κωνσταντίνος Μητσοτάκης: Δεν έδινε υποσχέσεις χωρίς αντίκρισμα

Το Βήμα

Ηρθα στην Ελλάδα με άδεια από το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο τον Μάιο του 1991 για να εργαστώ για την κυβέρνηση του Κωνσταντίνου Μητσοτάκη, που πίστευα ότι μπορούσε να βγάλει τη χώρα από την κρίση. Από τη θέση μου, ως διευθύντρια του οικονομικού γραφείου του πρωθυπουργού, προσπάθησα να συνεισφέρω σε αυτή την προσπάθεια με την εμπειρία σε σταθεροποιητικά προγράμματα που είχα αποκομίσει από την ενδεκαετή θητεία μου στο Ταμείο. Όταν ήρθα στην Ελλάδα, βρέθηκα μπροστά σε μία κατάσταση που ήταν πρωτόγνωρη, παρά την εμπειρία μου από τη Λατινική Αμερική.

Οι πορείες και διαμαρτυρίες στο κέντρο της Αθήνας για την ακολουθούμενη οικονομική πολιτική ήταν σχεδόν καθημερινές. Μολότοφ και πέτρες κατά αστυνομικών, καταστροφές δημόσιας και ιδιωτικής περιουσίας, ήταν στην ημερησία διάταξη. Οι εφημερίδες είχαν παγίως πρωτοσέλιδα του τύπου «ΕΡΧΟΝΤΑΙ ΔΥΣΚΟΛΕΣ ΜΕΡΕΣ», «ΠΕΙΝΑ ΧΩΡΙΣ ΤΕΛΟΣ» κ.ο.κ. Μέσα σε αυτό το κλίμα, η κυβέρνηση προσπαθούσε να βάλει τάξη στο δημοσιονομικό χάος και να απελευθερώσει την οικονομία από τα δεσμά του κρατισμού, υπό εξαιρετικά αντίξοες οικονομικές και πολιτικές συνθήκες. Κρατικοδίαιτα συμφέροντα και συνδικαλιστικές οργανώσεις την πολέμησαν λυσσαλέα. Οι αντιδράσεις ήταν και εσωκομματικές.

Ένα από τα πρώτα περιστατικά που θυμάμαι ήταν η απελευθέρωση των τιμών στην αγορά πετρελαιοειδών. Μέχρι τότε οι τιμές καθορίζονταν από το κράτος και δεν μεταβάλλονταν όταν άλλαζε η τιμή του εισαγόμενου πετρελαίου, με αποτέλεσμα να μη μεταφέρεται στους καταναλωτές το μήνυμα εξοικονόμησης που συνεπαγόταν η αύξηση των διεθνών τιμών. Σε μία σύσκεψη στο γραφείο του πρωθυπουργού ήταν παρόντες όλοι οι εμπλεκόμενοι υπουργοί και φορείς, με τον καθένα να προσπαθεί να περάσει το μπαλάκι στον επόμενο.

Ο υπουργός Εμπορίου Ανδρέας Ανδριανόπουλος δεν ήθελε η απελευθέρωση να συνδεθεί με αυξήσεις και ζήτησε από τον υπουργό Οικονομικών Γιάννη Παλαιοκρασσά να απορροφήσει την αύξηση ο προϋπολογισμός μειώνοντας τον φόρο στα καύσιμα. Όταν εκείνος αντέδρασε έντονα, ο πρωθυπουργός στράφηκε

προς τον εκπρόσωπο των εταιρειών εμπορίας και στη συνέχεια στον Βαρθή Βαρδινογιάννη, ζητώντας του να απορροφήσει το διυλιστήριο την αύξηση, μειώνοντας το περιθώριο κέρδους. Η απάντηση; «Εμείς κύριε Πρόεδρε είμαστε τσίμα-τσίμα». Τελικά αυξήθηκε η τιμή.

Ο Μητσοτάκης απέλνε εμπιστοσύνη. Μιλούσε ανοικτά για όλα τα θέματα, δεν έδινε υποσχέσεις χωρίς αντίκρισμα, ήταν ευθύς και ειλικρινής. «Δεν υπάρχουν κεκτημένα δικαιώματα, ούτε ανελαστικές δαπάνες», έλεγε συχνά στους υπουργούς του. Επαιρνε δύσκολες αποφάσεις που εμπεριείχαν πολιτικό ρίσκο. Η χορήγηση δύο αδειών κινητής τηλεφωνίας σε ιδιώτες, που κατέλυσε το μονοπώλιο του ΟΤΕ στις τηλεπικοινωνίες και η προσπάθεια ιδιωτικοποίησης του ΟΤΕ ήταν δύο τέτοιες αποφάσεις. Κάποιοι στην κυβέρνηση έσπευδαν να πάρουν αποστάσεις. «Αν ερωτηθώ, δεν ήμουν παρών», είπε ο αρμόδιος υπουργός στο τέλος μιας σύσκεψης για τον ΟΤΕ.

Σε μένα ο Μητσοτάκης φερόταν σαν πατέρας, προσπαθώντας να με βάλει στο κλίμα της ελληνικής πραγματικότητας. «Βρε πουλάκι μου, δεν είναι Νέα Υόρκη εδώ», μου είπε όταν πρότεινα να μπουν σε πλειστηριασμό τα ακίνητα των κακοπληρωτών της Κτηματικής Τράπεζας. Έλεγε συχνά στους υπουργούς του αστειευόμενος: «Αυτή θα μας βάλει τα δύο πόδια σ' ένα παπούτσι». Αφότου επέστρεψα στην Ελλάδα το 2011 τον συναντούσα τακτικά στο γραφείο του και συζητούσαμε την πορεία των προγραμμάτων στήριξης. «Να πεις στην τρόικα ότι εμείς απολύσαμε χιλιάδες υπαλλήλους από τις υπερχρεωμένες επιχειρήσεις που διαχειριζόταν ο Οργανισμός Ανασυγκρότησης Επιχειρήσεων. Μικρότερο κράτος χωρίς λιγότερους υπαλλήλους δεν γίνεται».

Η κυβέρνηση Μητσοτάκη διαπίστωσε ότι υπήρχαν μη καταγεγραμμένα χρέη του Δημοσίου και ξεκίνησε μία επίπονη προσπάθεια εξυγίανσης των δημόσιων οικονομικών με την έκδοση «δανείων εξυγίανσης» που αύξησαν το δημόσιο χρέος κατά 22% του ΑΕΠ. Τα μη καταγεγραμμένα χρέη προέρχονταν από καταπτώσεις εγγυήσεων που είχαν δοθεί τη δεκαετία του '80, χρέη αγροτικών συνεταιρισμών και επιχειρήσεων στις οποίες συμμετείχε η Αγροτική Τράπεζα (ΑΤΕ), καθώς και χρέη κρατικά ελεγχόμενων εταιρειών προς την ΕΤΒΑ και άλλες κρατικές τράπεζες. Αυτή η προσπάθεια ολοκληρώθηκε ως μνημονιακή υποχρέωση το 2012-13, όταν ΑΤΕ και ΕΤΒΑ εκκαθαρίστηκαν και τα υγιή τμήματά τους απορροφήθηκαν από την Τράπεζα Πειραιώς.

Αφανή χρέη αποτελούσαν και οι απαιτήσεις της Τράπεζας της Ελλάδας κατά του Δημοσίου, που εμφανίζονταν στον ισολογισμό της ΤτΕ χωρίς όμως να έχουν περιληφθεί στο δημόσιο χρέος. Η Συνθήκη του Μάαστριχτ το 1992 κατέστησε επείγουσα την τακτοποίηση αυτών των οφειλών, καθώς απαγόρευε τη χρηματοδότηση του Δημοσίου από την κεντρική τράπεζα. Οι οφειλές ρυθμίστηκαν με μακροπρόθεσμα ομόλογα του Δημοσίου και μπήκε οριστικό τέρμα στο τύπωμα χρήματος για την κάλυψη ελλειμμάτων. Οπως εξηγεί ο

σημερινός εκπρόσωπος της Ελλάδας στο ΔΝΤ, Μιχάλης Ψαλιδόπουλος, στο βιβλίο του «Ιστορία της ΤτΕ», αυτή η ρύθμιση αύξησε το δημόσιο χρέος από 88% του ΑΕΠ το 1992 σε 110% το 1993.

Οι ρυθμίσεις αυτές αύξησαν τη διαφάνεια των δημόσιων οικονομικών και ταυτόχρονα εξυγίαναν τους ισολογισμούς των τραπεζών και της Τράπεζας της Ελλάδας, ανοίγοντας τον δρόμο για πορεία σύγκλισης της Ελλάδας με τα άλλα κράτη-μέλη που επιθυμούσαν να ενταχθούν στην Ευρωζώνη. Συγχρόνως, έγιναν βήματα εκσυγχρονισμού και απελευθέρωσης της οικονομίας που στήριξαν τη μετέπειτα αναπτυξιακή προσπάθεια. Τα μεγάλα έργα (μετρό Αθήνας, Αεροδρόμιο Σπάτων, Αττική οδός, Εγνατία οδός, γέφυρα Ρίου-Αντιρρίου) σχεδιάστηκαν από τον Στέφανο Μάνο επί κυβερνήσεως Μητσοτάκη, προσελκύοντας σημαντικά ιδιωτικά κεφάλαια και κοινοτικούς πόρους. Η ασφαλιστική μεταρρύθμιση Μάνου-Σιούφα το 1992 ανέβαλε τη χρεοκοπία του συστήματος κατά δεκαετίες. Οι ΔΕΚΟ μετατράπηκαν σε ανώνυμες εταιρείες και δόθηκε η δυνατότητα στο κράτος να πωλεί μέχρι το 49% των μετοχών τους. Η φορολογία μειώθηκε σημαντικά, οι έλεγχοι τιμών καταργήθηκαν και δρομολογήθηκε η άρση των συναλλαγματικών περιορισμών. Αν η κυβέρνηση Μητσοτάκη δεν είχε ανατραπεί πρόωρα, η πορεία της χώρας θα ήταν διαφορετική και η χρεοκοπία της Ελλάδας μπορεί να είχε αποτραπεί.

** Η κ. Μιράντα Ξαφά είναι senior scholar του Center for International Governance Innovation.*